

ELŐSZÓ

A könyv tartalma

Ez a vékony könyvecske, amelyet az olvasó a kezében tart, nem egyfajta bibliai vagy bibliaismereti segédkönyv. Ezekről abban tér el, hogy nyelvi anyaga nem a Bibliából indul ki, hanem a köznyelvből. Olyan, közel 1000 – többnyire – állandósult szókapcsolatot (tudományos szóval: frazémát, frazeológiai egységet, egyszerűbb szóval: kifejezést), továbbá bibliai fogalmakat és eseményeket, nevezzük nevén: **igéket** tartalmaz, amelyek a köznyelvben, a közbeszédben ismertek, és visszamutatnak a Bibliára, a Biblia nyelvére, szóhasználatára, vagyis a bibliai eredetre. Szótár annyiban, amennyiben a nyelvi és bibliai anyagot szótárszerűen rendezi el: szócikkekben foglalja össze a bibliai vagy bibliai eredetű szólásokat, szállóigéket, közmondásokat a megfelelő bibliai idézetekkel, s egy-egy ilyen rövidebb vagy hosszabb szócikk élén címszavak állnak, ábécérendbe sorolva. A szócikk első részében általában a köznyelvi szó stb. áll. A folytatás – beljebb szedve – gyakran úgy kezdődik, hogy: bibliai alapja..., bibliai leírása..., bibliai párhuzama... az adott szókapcsolatnak (szólásnak, mondásnak, közmondásnak), s ezt követik a bibliai idézetek. Nagyon fontosnak tartottuk a bibliai eredet és hely pontos megjelölését, illetőleg a bibliai idézetek, a bibliai szövegkörnyezet pontos közlését. Ez nem egyszer kissé terjedőse sikerült, nem elégedtünk meg egy-egy – néha csupán kiragadott – bibliai verssel, hanem hosszabb bibliai szakaszt, illetőleg válogatott verseket adtunk meg. (Az talán minden bibliaismerő előtt ismert, hogy a Biblia könyvekre, fejezetekre és versekre van osztva, és ez a világon minden nyelvben és minden fordításban egységesen van számozva. Ritka kivételnek számít, hogy a magyar és az angol Biblia versszámozása nem egyforma például a Zsoltárok könyvében, ezért csak a magyartól eltérő versszámokat jelöltük az angol idézeteknél.)

A köznyelvi mellett általánosan ismert bibliai fogalmak és személyek, közkeletű bibliai események, jézusi példázatok, ha-

sonlatok, képek is szerepelnek (mint például *Dániel az oroszlánbarlangban*, *Dávid és Góliát harca*, *a tízparancsolat*, *a tékozló fiú*, *farizeus*, *sáfár*, *talentumok* stb.), amelyek a nem hívő emberek körében is ismertek és használatosak, ha máshonnan nem, úgy a művészetek vagy az irodalom révén (például *szegény Lázár*, a szegénység megszemélyesítője, aki Edmond Rostand francia költőt és drámaíró-t is megihlette: „Lázár vagyok a csókok lakomáján”).

A szótár használója előbb-utóbb rábukkan olyan címszavakra, ill. szókapcsolatokra, amelyekhez nem tartozik bibliai utalás, mint például: **ár** – *az ár ellen úszik*, **apostol** – *az apostolok lován megy*, **kő** – *Ha megdobnak kővel, dobd vissza kenyérrel*, **Pilátus** – *belekerül vmibe, mint Pilátus a krédóba*, vagy *Ponciustól Pilátusig küldöztetik* stb., ezek és az ezekhez hasonló szókapcsolatok valóban nincsenek benne a Bibliában így szó szerint, ám mégis bibliai szellemű, bibliai hangulatú vagy vonatkozású adatok, amelyeket nem hagyhattunk ki a gyűjtésünkben.

Talán sokan nem is gondolnák, hogy van számos olyan szólás, közmondás vagy szállóige, amelyek közvetlen bibliai eredetre vezethetők vissza. Amikor valaki elveszteget, elpocsékol valamit, azt mondjuk, hogy „*egy tál lencséért eladta...*”. Ha valaki képtelen megváltozni vagy másképpen viselkedni, azt mondjuk: „*senki sem bújhat ki a bőréből*”. Ha azt akarjuk kifejezni, hogy mindenkinek meg kell adni azt, ami neki jár: „*adjátok meg a császárnak, ami a császáré...*”. Nemezszer előfordul, hogy megszólunk egy családot, mert van köztük egy „*fekete bárány*”. Ha barátokról van szó, gyakran hangoztatjuk: „*mond meg, ki a barátod, s megmondom, ki vagy*”. Ha valakit nem ismernek el ezért vagy azért, azt mondjuk: „*Senki sem lehet próféta a saját hazájában.*” Ha valaki életében *pálfordulás* történt, a „*damaszkuszi utat*” emlegetjük. De még a politika is belejátszik életünkbe, amikor a „*kettős mércével*” találjuk szembe magunkat. Mindezek a Bibliában találják eredetüket.

De nem akarunk elébe menni annak, ami a kis kötetben található, nem soroljuk tovább, reméljük, hogy aki beleolvas, le sem tudja tenni. S ha beleolvas, és tovább lapozza a könyvet, tán kedvet kap magának a Bibliának az olvasásához is. Nem titkolt célja ugyanis ennek a könyvecskének és szerzőjének a rendszeres bibliaolvasásra buzdítás. S ha mégsem „*jön be*” ez a „*hátsó*” szándék, akkor ahhoz a mondáshoz menekül, hogy „*utánam az özönvíz*”. No de semmiképpen sem akar „*farizeus*” lenni, mert még a végén rá is sütheti bárki: „*Aki magát felmagasztalja, megaláz-*

tatik, és aki magát megalázza, felmagasztaltatik.” Mert hiszen, „így lesznek az utolsókból elsők.”

De nemcsak a bibliaolvasásra serkent ez a mű, hanem, mivel kétnyelvű (magyar–angol), a nyelvtanulásban is segíthet. Aki az angol szöveget is figyelmesen olvassa, rájön, hogy az angol Biblia nyelve, vagyis angolsága igen könnyen érthető, mintha Isten külön úgy intézte volna, hogy mindenki értse. Vagyis: érdemes a Bibliát a másik nyelven (angolul) is olvasni, sikerélményt nyújt akár a kezdő nyelvtanulóknak is.

A szócikkek elrendezése

A könyv anyagát – mint már fentebb említettük – szótárszerűen tárjuk az olvasók elé. A magyar köznyelvi szókapcsolatok: szólások és közmondások **vastag** betűvel vannak szedve. Ugyancsak vastag betűvel következnek magyarul a bibliai igék, idézetek, mindenkor megjelölve a bibliai helyet.

Az egyes szócikkek élén **címszavak** állnak. A címszó általában a többszavas szókapcsolat legsúlyosabb elemét reprezentálja. Ezt követik a köznyelvi szólások vagy közmondások, majd ezek bibliai eredetét kibontó bibliai idézetek, ugyancsak vastag betűvel – beljebb – szedve.

A köznyelvi szókapcsolatok, szólások, közmondások angol megfelelői mindenkor a ♦ jel után világos betűkkel vannak szedve. Az ezeket követő angol nyelvű bibliai idézetek, igék helye az Előszóban megadott bibliai rövidítések alapján utánanézhető az angol Bibliá(k)ban.

Ha egy szócikken belül több adat (vagyis szólás, kifejezés, közmondás stb.) fordul elő, azokat (1), (2) stb. számmal tagoljuk. A *közm* (közmondás), ill. *Bibl.* rövidítés értelemszerűen arra utal, hogy immár köznyelvűsödött adatról van-e szó, avagy bibliai eredetről, ill. idézetről.

Utalások

Fontos eleme szótárunknak az utalás. Ugyanis nem mindig egyértelmű, hogy az adott szókapcsolatnak, közmondásnak stb. melyik az a bizonyos „súlyos” eleme, amely alatt az olvasó a szótárban keresné. Egy példa: **szálka vkinek a szemében**, vagy **Más szemében meglátja a szálkát, a magáéban a gerendát sem.** szólásokat a **szálka** címszó alatt helyeztük el. De ha valaki a

szem címszó alatt keresné, ott utalást talál: l. **szálka**. És még egy példa: **ad** alatt szerepel: **Jobb** (/Nagyobb boldogság) **adni, mint kapni.**, s a **jobb** címszónál csupán utalunk: l. **ad** (Jobb adni, mint kapni). Ugyanígy a **boldogság** is szerepel mint utaló címszó az **ad**-hoz.

Betűrendes mutató

Hasznos része könyvecskénknek a szótár végén elhelyezett betűrendes mutató, amely szigorú ábécérendben felsorol minden magyar szókapcsolatot, amelyet a szótár tartalmaz, utalva arra a címszóra, amely alatt megtalálható.

Köszönetnyilvánítás

Személyes köszönetemet fejezem ki Bárdosi Vilmos professzor úrnak, akinek a szólásokról szóló műveiből, főleg abból, amely a szólások, közmondások eredetét tárja fel, rengeteget tanultam. – Hálás köszönettel tartozom Horányi Krisztinának, aki ezt a kis művet hatalmas odaadással, és következetességgel szerkesztette. – És végül, de nem utolsósorban, köszönetemet fejezem ki Kiss Gábornak, a Tinta Könyvkiadó igazgatójának, aki fontosnak tartotta, hogy egy ilyen biblikus művecske megjelenjen.

A szótárban használt rövidítések

<i>(átv)</i>	átvitt értelemben
Bibl.	Biblia, Bibliában, bibliai stb.
<i>(biz)</i>	bizalmas, kötetlen szóhasználat
fn	főnév
<i>kat</i>	katolikus
kk.	következő(k)
<i>(köz)m</i>	közmondás
<i>(lat.)</i>	latinul
sg	something (valami)
sy	somebody (valaki)
szn	számnév
ti.	tudniillik
vallási ért.	vallási értelemben
<i>viz.</i>	(angol) azaz, úgymint, tudniillik
<i>vö.</i>	vesd össze

A hivatkozott Bibliák rövidítései

KG	Károli Biblia
KJV	King James Version
KNB	Káldi Neovulgáta
NIV	New International Version
RÚF	Revideált Új Fordítású Biblia (protestáns)
SZIT	Szent István Társulati Biblia